

РОЛЬ СІМЕЙНИХ ВІДНОСИН ПРАВЛЯЧОЇ ЕЛІТИ В ІСТОРІЇ КИЇВСЬКОЇ РУСУ ЯК ДИДАКТИЧНА ПРОБЛЕМА

Савченко Л.П.

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут», м. Харків*

В Київській Русі значення сім'ї правителів для долі держави було визначальним. Тривалий час династія Рюриковичів була головною силою, яка об'єднувала достатньо розмаїте, різноплемінне населення в єдину державу. Територія держави закінчувалась там, де закінчувався ареал мешкання населення, яке сплачувало данину київському Рюриковичу. Між тим, цей фактор державного життя Київської Русі є помітно недооціненим в історичній літературі. Дане зауваження стосується не стільки, власне, наукової літератури, скільки навчальних підручників та посібників з історії України. В середовищі дослідників історії давньоруської держави вже давно намітився ухил до переоцінки даного сюжету на користь більш значного акцентування впливу династичних обставин на еволюцію суспільства Київської Русі.

Спроби поставити під сумнів іноземне походження династії Рюриковичів не були успішними. Ключовим мотивом у таких спробах виступало фальшиво патріотичне сприйняття цієї обставини як образливої для слов'ян. Разом з тим, варто враховувати, що в монархічних системах іноземне походження не ослаблювало права його нащадків на владу, а навпаки – посилювало. В генеалогії аристократичних родів ледь чи не обов'язковим елементом виступали «легенди про виїзди» (дуже рідко справжні, а частіше вигадані історії про заснування даного роду іноземцем).

Внутрішньородинні стосунки в сім'ї Рюриковичів мали об'єктивно конфліктний, нерідко навіть вбивчо-кривавий характер. Брати, інша рідня були по суті конкурентами у боротьбі за владу. Престол у більшості випадків займався не за загальновизнаним принципом старшинства, а тим з членів сім'ї, хто зумів перемогти, вижити у боротьбі з родичами. Так, наприклад, не був старшим сином у сім'ї Ярослав Мудрий. Його батько Володимир, взагалі, в силу позашлюбності свого народження, мав чи не найменші підстави зайняти великокнязівський престол.

Невірно розглядати сімейні відносини середньовіччя тотожними сучасним. Певною особливістю родинних стосунків деяких Рюриковичів було і те, що виключно парний характер шлюбу не був завжди суворо обов'язковим. Остаточне його вкорінення відбулось із набранням повної сили домінуючої релігії християнством.

Розпад роду Рюриковичів, який поступово розрісся до надміру великих розмірів, на окремі гілки – місцеві удільні династії, став одним з ключових елементів дезінтеграції Київської Русі.

Таким чином, належне врахування при викладанні вітчизняної історії особливостей внутрішньородинних стосунків правлячої династії, дає можливість більш адекватно відобразити специфіку еволюції давньоруської державності.